

ДР СТЕВАН З. ИВАНИЋ

Радоје Чоловић,¹ Наташа Чоловић²¹ Српска академија наука и уметности, Београд, Србија² Универзитет у Београду, Медицински факултет, Београд, Србија

DR STEVAN Z. IVANIĆ

Radoje Čolović,¹ Nataša Čolović²¹ Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, Serbia² University of Belgrade, Faculty of Medicine, Belgrade, Serbia

Сажетак

Др Стеван Иванић (1884–1948) је студирао медицину у Прагу, Грацу и Бечу, где је дипломирао 1910. године. Био је учесник Балканског и Првог светског рата. Између два рата био је један од најзначајнијих лекара који су се бавили хигијеном, превентивном медицином и епидемиологијом и који се усавршавао у водећим институцијама у иностранству. Био је присталица еугенике. Обављао је многе значајне дужности, између осталих, био је први шеф Хигијенско-бактериолошког одељења при Министарству народног здравља, шеф Сталне бактериолошке станице у Београду (1922), надзирао је изградњу модерне зграде Централног хигијенског завода, чији је шеф постао 1926, основао је и годинама уређивао часопис „Гласник Централног хигијенског завода“, „Гласник Министарства народног здравља“, као и часопис „Здравље“. Објавио је око 200 публикација, књига, уџбеника и радова у стручним часописима, у дневним и периодичним публикацијама, уредио је и написао предговоре за више књига и зборника. На Медицинском факултету у Београду од 1933. је био приватни доцент на Катедри за хигијену и медицинску екологију. У политици је почео као левичар али је временом еволуирао „удесно“, поставши један од идеолога Љотићевог „Збора“. Био је „Комесар за социјалну политику и здравље“ у „Комесарској управи“ и одиграо значајну улогу у спречавању уноса епидемија у Србију. У страху од надоласеће Црвене армије и партизана, крајем 1944. пребегло је у Италију, избегао је репатријацију, а затим је пребачен у логор у Немачку где је умро. Од нових власти осуђен је на смрт у одсуству. Наставно-научно веће Медицинског факултета га је 2001. године рехабилитовало заједно са осталим погубљенима, осуђенима или са факултета удаљенима због „морално-политичке неподобности“.

Кључне речи: др Стеван Иванић, превентивна медицина, Централни хигијенски завод, „Гласник Централног хигијенског завода“

Abstract

Dr Stevan Ivanić (1884–1948) studied medicine in Prague, Graz and Vienna, where he graduated in 1910. He had taken part in the Balkan War and World War I. Between the two wars, he was one of the most important physicians working in the field of hygiene, preventive medicine and epidemiology, continuing his professional development in leading institutions abroad. He was a eugenics supporter. He performed many important duties, among others, he was the first Head of the Department for Hygiene and Bacteriology at the Ministry of National Health, Head of the Standing Bacteriological Station in Belgrade (1922), supervised the construction of the modern building of the Central Institute of Hygiene becoming the Head of the Institute in 1926. He also established the journal “Gazette of the Central Institute of Hygiene” and served as its editor for years, as well as the journals “Gazette of the Ministry of National Health”, and “Health”. He was the author of about 200 publications, books, textbooks and papers in scientific journals, in daily and periodical publications, he served as the editor and wrote forewords for several books and collections. He had been a private docent at the Department of Hygiene and Medical Ecology at the Faculty of Medicine in Belgrade from 1933. In politics, he started off as left-wing but eventually evolved to the right, becoming one of the ideologues of Ljotić’s “Zbor”. He served as the “Commissioner for Social Policy and Health” in the “Commissioner’s Administration” and played a significant role in preventing the introduction of epidemics in Serbia. In fear of the coming Red Army and Partisans, at the end of 1944 he fled to Italy, evaded repatriation, and was then transferred to a camp in Germany where he died. He was sentenced to death in absentia by the new authorities. In 2001, the Faculty of Medicine rehabilitated him along with others who were executed, convicted, or ousted from the faculty for the reasons of “moral and political inadequacy”.

Key words: Dr Stevan Ivanić, preventive medicine, Central Institute of Hygiene, “Gazette of the Central Institute of Hygiene”

Животна и професионална биографија

Стеван Иванић је рођен 25. децембра 1884. године у Малом Мокром Лугу код Београда у учитељској породици. Како су му мајка Марија, учитељица и отац Зоран полицијски службеник, по потреби службе често премештани, Иванић је школу похађао у местима где су му родитељи службовали, а гимназију је завршио у Крагујевцу 1904. године. Започео је студије природних

Biography and professional biography

Stevan Ivanić was born on 25 December 1884 in Mali Mokri Lug near Belgrade, in the family of a teacher. Since his mother, Marija, a teacher and father Zoran, a police officer, were often relocated as their jobs required, Ivanić attended schools in towns where his parents served, graduating from the Gymnasium in Kragujevac in 1904. He started his studies of natural sciences at the Faculty of Philosophy in

наука на Филозофском факултету у Београду. Запажен као вредан и интелигентан, предложен је за државног питомца (стипендисту) Санитетског одељења Министарства унутрашњих дела за студије медицине, које је започео 1905. године у Прагу а наставио у Грацу, где је положио „први ригорозум“ а затим је прешао на Медицински факултет у Бечу где је дипломирао 1910. године и постао доктор медицине.

Најпре је постављен за среског лекара у Ивањици која је тада била погранични срез Краљевине Србије и у који су се из суседних крајева тадашње Турске често преносиле епидемије колере са којима је Иванић морао да се бори. Могуће је да се већ тада код њега појавио нарочити интерес за хигијену, превентивну медицину и епидемиологију. Почетком 1912. године премештен је у Драгачево. Током Балканских ратова, као војни обвезник грађанског реда, служио је у више јединица. Почео је као лекар Шумадијске дивизије I позива, затим је био лекар X па XI пука Шумадијске дивизије II позива, затим лекар V пука Дринске дивизије II позива, па гарнизони лекар у Призрену и на крају је био командир II пољске болнице Дринске дивизије II позива у Ђаковици.

Године 1914. именован је за среског лекара и управника болнице у Рашкој. Пред почетак Првог светског рата Иванић је био мобилисан и распоређен на место трупног лекара Дунавског пешадијског пука III позива. Шестог априла 1915. произведен је у чин резервног санитетског поручника. После повлачења српске војске преко Албаније стигао је на Крф. Након реорганизације српске војске у марту 1916. године постављен је за трупног лекара 18. Брдског артиљеријског дивизиона Дунавске дивизије. У Солуну је радио у више болница. Од марта до јуна 1918. године у „Болници престолонаследника Александра Карађорђевића“ у Солуну похађао је Бактериолошки курс који је у Централној бактериолошкој лабораторији организовао Лудвик Хиршфелд, доцент Медицинског факултета у Цириху. У то време на Солунском фронту владале су различите епидемије, а највеће су биле епидемије маларије и цревних заразних болести, које су из строја избацивале велики број српских и савезничких војника. Ту је Хиршфелд открио нови патогени узрочник из групе паратифусних клица, који је по њему добио име, *Bacillus paratyphosus C Hirschfeldi*. Хиршфелд је радио и на утврђивању имуногених особина појединих цревних бактерија и њиховој примени за справљање вакцина, на диференцијацији крвних група код различитих раса људи и вршио друге антрополошке, генетске и хематолошке студије.

Belgrade. He was noticed as a hard-working and intelligent student, and proposed to be a state cadet (scholarship holder) of the Department of Medicine at the Ministry of Internal Affairs to study medicine. He began his studies in 1905 in Prague, continuing in Graz, where he passed the „first rigorous examination“. He then transferred to the Faculty of Medicine in Vienna where he graduated in 1910, becoming a medical doctor.

He was first appointed a general practitioner in Ivanjica, a border region of the Kingdom of Serbia at the time, to which outbreaks of cholera often spread from the neighbouring regions belonging to Turkey at the time. Ivanić had to fight against these outbreaks. It is possible that he already developed, at that time, a special interest in hygiene, preventive medicine and epidemiology. At the beginning of 1912, he was transferred to Dragačevo. During the Balkan Wars, he served in several military companies as a civilian under military service obligation. He began his military service as a doctor in the First-draft Šumadija Division, then as the doctor of the 10th and 11th regiment of the Second-draft Šumadija Division, then as the doctor of the 5th regiment of the Second-draft Drina Division, then as the Prizren garrison doctor, and finally as the commander of the 2nd Field Hospital of the Second-draft Drina Division in Đakovica.

In 1914, he was appointed the county physician and director of the hospital in Raška. On the eve of World War I, Ivanić was mobilized and assigned to the post of the company physician of the Third-draft Danube Infantry Regiment. On April 6, 1915, he was promoted to a reserve military medical lieutenant. After the withdrawal of the Serbian army through Albania, he arrived in Corfu. Following the reorganization of the Serbian army in March 1916, he was appointed the company physician in the 18th Mountain Artillery Squadron of the Danube Division. He worked in several hospitals in Thessaloniki. At the „Hospital of Crown Prince Aleksandar Karadjordjević“ in Thessaloniki, he attended a course in bacteriology organized by Ludwig Hirschfeld, docent of the Medical Faculty in Zurich from March to June 1918. At the time, there were different outbreaks spreading through the Salonica front, the most severe being those of malaria and intestinal infectious diseases, which removed many Serbian and allied soldiers from the ranks. It was there that Hirschfeld discovered a new pathogen from the group of paratyphoid pathogens, which was named after him *Bacillus paratyphosus C Hirschfeldi*. Hirschfeld also worked on determining the immunogenic properties of certain intestinal bacteria and their use in preparation of vaccines, on differentiating blood groups in different human races and carried out other anthropological, genetic and hematological studies.

Средином августа 1918. године, по наређењу начелника санитета Прве армије санитетског пуковника др Драгутина Петковића, Стеван Иванић је организовао Бактериолошку лабораторију Прве армије и њоме је руководио до краја рата, прво у Скочивиру на Солунском фронту, а после ослобођења Ниша у тамошњој војној болници, где је упоредо радио и као лекар Унутрашњег одељења. Све време је радио на сузбијању епидемија маларије и цревних заразних болести и на сузбијању скорбута који је, због слабе исхране сиромашне витамином Ц, био чест у српској војсци. Почетком јануара 1919. премештен је у Крагујевачку војну болницу. Демобилисан је почетком марта 1919. године. Из рата је изашао са чином капетана II класе.

Вероватно је да су епидемије, бактериолошки курс Лудвика Хишфелда и методологија научноистраживачког рада који је на курсу примењивао Хиршфелд имали одлучујући утицај на др Иванића да се дефинитивно определи за бављење хигијеном, превентивном медицином, епидемиологијом и научним радом.

По ослобођењу, Иванић је најпре постављен за физика Округа смедеревског и управника болнице у Смедереву, где се истакао добром организацијом здравствене службе и борбом против пегавца.

Одлуком Санитетског савета априла 1922. године призната му је „квалификација за хигијенско-бактериолошку струку”. После доношења Закона о лекарима специјалистима 21.11.1921. године Иванић је имао звање „специјалиста хигијене”.

За шефа Хигијенско-бактериолошког одељења при Министарству народног здравља и шефа Сталне бактериолошке станице у Београду постављен је 1922. године. Истовремено, одређен је и да надзире изградњу Болнице за заразне болести и модерне зграде Централног хигијенског завода (ЦХЗ), чију је изградњу и опремање помогла Рокфелерова фондација. За привременог управника ЦХЗ постављен је 1926, а за сталног 1928. године. ЦХЗ-у су биле подређене све хигијенске институције у земљи. У циљу усавшавања из области хигијене и превентивне медицине борао је у водећим институцијама те врсте у Бечу, Минхену (на Институту за бродске и тропске болести код професора Бернарда Нохта), Варшави, Берлину, Франкфурту на Мајни и Паризу.

Као управник ЦХЗ, Иванић је ову важну здравствену институцију организовао на савремен начин и пуно радио на едукацији кадрова из превентивне медицине. Са нарочитом пажњом је изучавао хигијенске прилике у

In mid-August 1918, on the orders of the Chief of the Military Medical Unit of the First Army, medical colonel Dr Dragutin Petković, Stevan Ivanić established the Bacteriological Laboratory of the First Army and acted as its Head until the end of the war, first in Skočivir on the Salonica front, and after the liberation of Niš, in the military hospital there, where he worked at the same time as a doctor in the Department of Internal Medicine. The entire time, he worked on containing malaria and intestinal infectious diseases and on containing scurvy, which was common in the Serbian army due to poor, vitamin C-deficient nutrition. At the beginning of January 1919, he was transferred to the Kragujevac Military Hospital. He was demobilized in early March 1919. He came out of the war in the rank of a Captain of the Second Class.

It is likely that outbreaks, the bacteriological course of Ludwig Hirschfeld and scientific research methodology Hirschfeld used at the course had a decisive influence on Dr Ivanić's decision to decide on hygiene, preventive medicine, epidemiology and scientific research as the definitive course for his career.

After liberation, Ivanić was first appointed as the physician of the Smederevo District and the Head of the hospital in Smederevo, where he was noted for good organization of the healthcare service and the fight against spotted typhoid.

In a Decision of the Medical Council in April 1922, his „Qualification for the Hygienic and Bacteriological Profession“ was recognized. After the adoption of the Law on Medical Specialists on 21 November 1921, Ivanić held the title of a „hygiene specialist“.

He was appointed Head of the Hygiene and Bacteriology Department at the Ministry of National Health and Head of the Standing Bacteriological Station in Belgrade in 1922. At the same time, he was appointed to oversee the construction of the Hospital for Infectious Diseases and the modern building of the Central Institute of Hygiene (CIH), which was constructed and equipped with the help of the Rockefeller Foundation. He was appointed as the Temporary Director of the CIH in 1926, and as the Permanent Director in 1928. CIH was charged with overseeing all hygiene institutions in the country. With the view of continuing his professional development, he spent time in the leading institutions of this type in Vienna, Munich (at the Institute for Naval and Tropical Diseases with Professor Bernard Nocht), Warsaw, Berlin, Frankfurt am Main and in Paris.

As the Director of CIH, Ivanić organized this important healthcare institution in a contemporary manner, putting

селима у којима је живео претежни део становништва, а где су хигијенске прилике биле незадовољавајуће. Иванић је често лично надзирао спровођење разних мера асанације.

Схвативши значај сакупљања и чувања грађе за историју српске медицине, Иванић је у ЦХЗ ангажовао историчара медицине др Ристу Јеремића, који је у ЦХЗ-у засновао Музеј српске медицине.

Иванић је уређивао часопис „Гласник Централног хигијенског завода” и учинио да часопис стекне велики стручни и научни углед, затим „Гласник Министарства народног здравља”, као и часопис „Здравље”. За члана Главног санитетског савета именован је 1930, а за приватног доцента на Катедри за хигијену и медицинску екологију Медицинског факултета у Београду изабран је 29. марта 1933. године. Од 1936. био је в. д. начелника Санитетског одељења Министарства социјалне политике и народног здравља, а за начелника је постављен 16.6.1937. Међутим, све до постављења Богољуба Константиновића за директора Централног хигијенског завода 8. јуна 1938. године, Иванић је упоредо управљао и Заводом. Од тада био је начелник у Министарству социјалне политике и народног здравља и члан Сталног бањског савета. На тим дужностима затекао га је рат.

Стеван Иванић је био један од присталица еугенике. Неке водеће присталице еугенике међу југословенским лекарима користиле су податке који су се сливали у ЦХЗ да би доказали аријевско порекло југословенских народа. Иванић је оптуживан да је у гласилу „Отаџбина” писао текстове са антисемитским садржајем, и да је чак „покушавао да јој дâ расистичке смернице”. Цитира се његова реченица: „Морамо спровести најпунију социјалну и хигијенску заштиту, јер само у тако повољним приликама можемо извести право одабирање расно најбољих”. Већ при формирању 1935. године приступио је Љотићевом „Збору” у чијем је програму стајала његова реченица: „Расно-биолошка заштита народне животне снаге и породице мора бити у основи сваке државне, друштвене и привредне политике”. Иванић је био уверен да српско село чини социјалну и биолошку основу српског народа и да су сељаци најбољи део српског народа, па је српско село сматрао узором српског друштвеног уређења.

Када су 30. априла 1941. године Немци формирали Комесарску управу на челу са Миланом Аћимовићем, на Љотићев предлог Иванић је постављен за Комесара за социјалну политику и здравље. Био је међу дванаесторицом од 57 наставника Медицинског факултета

extensive efforts in training the staff in preventive medicine. He paid special attention to studying the hygienic conditions in villages where a large part of the population lived, and where the hygienic conditions were unsatisfactory. Ivanić often personally supervised the implementation of various population health improvement (asanasation) measures.

Realizing the importance of collecting and preserving materials for the history of Serbian medicine, Ivanić employed medical historian Dr Rista Jeremić in the CIH, who founded the Museum of Serbian Medicine.

Ivanić served as the editor to the journal „Gazette of the Central Institute of Hygiene”, bringing it to a high professional and scientific reputation, as well as the journals „Gazette of the Ministry of National Health” and „Health”. He was appointed a member of the Central Medical Council in 1930 and private docent at the Department of Hygiene and Medical Ecology of the Faculty of Medicine in Belgrade on 29 March 1933. Starting from 1936, he served as the Acting Chief of the Medical Department of the Ministry of Social Policy and National Health, and was appointed Head of the Department on 16 June 1937. However, until the appointment of Bogoljub Konstantinović as the Director of the Central Institute of Hygiene on 8 June 1938, Ivanić was also managing the Institute in parallel. From this appointment, he was also a Chief in the Ministry of Social Policy and National Health and a member of the Standing Spa Council. He was performing these duties when the war broke out.

Steven Ivanić was one of the supporters of eugenics. Some leading eugenics supporters among Yugoslavian doctors used data that was coming into the CIH to prove the Aryan origin of the Yugoslav peoples. Ivanić was accused of writing antisemitic texts in the journal „Otađzbina” (Fatherland), and even of „trying to steer it towards racist views”. The following sentence that he wrote is quoted in this respect: „We must implement the most comprehensive social and hygienic protection, because only in such favourable circumstances can we properly select those of the best race.” He joined Ljotić’s „Zbor” (Congregation) from the moment it was established; the program of this organization contained the following statement written by him: „Racial-biological protection of the people’s life force and family must be at the base of every government, social and economic policy.” Ivanić was convinced that the Serbian village served as the social and biological foundation of the Serbian people and that the farmers were the best part of the Serbian people, so he considered the Serbian village a model for the Serbian social order.

у Београду који су потписали антикомунистички „Апел српском народу“ који је у листу „Ново Време“ објављен 13. августа 1941. године а чији је аутор био Велибор Јонић, такође један од идеолога Љотићевог „Збора“ и комесар за просвету у „Комесарској управи“. На функцији Комесара за социјалну политику и здравље Иванић је учествовао у организацији „санитетског кордона“ на граници Србије са Независном Државом Хрватском (НДХ) из које су од усташког погрома бежале или биле прогнане стотине хиљада избеглица. Пре него што би биле распоређене по другим крајевима Србије, избеглице су проводиле три недеље у карантину. Ова мера је уведена после страшних искустава у Првом светском рату када је 1914. године по неким претпоставкама из Босне у Србију унет пегави тифус од кога је оболело неколико стотина хиљада цивила и војника а умрло најмање 135.000, па је од те болести владао велики страх и код власти и код народа. Пре формалног гашења Комесарске управе, Иванић је 23. августа 1941. поднео оставку на своју дужност. Када је уместо Комесарске управе, 29. августа 1941. године формирана Влада националног спаса на челу са генералом Миланом Недићем, Иванић у њу није укључен.

Током рата Иванић је објављивао чланке у новинама и књиге, а крајем рата постао је члан „Државног савета“. У чланцима се бескомпромисно залагао за напоре за остварење интереса које је сматрао најбољим за српски народ. Тако нпр., у чланку „Дужности и права“ објављеном у листу „Наша борба“ бр. 14 од новембра 1941. године, писао је да се: „дужности морају поставити испред права, а права одмеравати и додељивати само према испуњеним дужностима према народној заједници“, те да: „људи који руководе животом народа српског морају бити безусловно предани постављеним циљевима, одани народним тежњама, до крајности пожртвовани, несаломљиво издржљиви и карактерни“, и да: „морају имати јасан поглед на дужности које су им поверене и чврсту вољу да сломају и савладају све тешкоће“. Упркос таквом јавном деловању, Иванић је 17. јуна 1943. године био ухапшен „због ширења комунистичке пропаганде“, али је пуштен после 12 дана, након низа интервенција, међу којима су најзначајније биле оне др Валтера Албертија и Димитрија Љотића.

Иначе, у политичком погледу, Иванић је током живота еволуирао од левичара (скоро коминусте) до крајњег десничара (да ли и либерала?).

У страху од надолазеће Црвене армије и партизана, Иванић се у октобру 1944. повукао из Београда са Недићевим, Љотићевим и немачким јединицама. Децембра 1944. био је санитетски официр Првог српског

When the Germans formed the Commissioner's Administration headed by Milan Aćimović on 30 April 1941, upon Ljotić's proposal, Ivanić was appointed Commissioner for Social Policy and Health. He was among the twelve out of 57 teachers of the Faculty of Medicine in Belgrade who signed the anti-communist „Appeal to the Serbian People“, which was published in the newspaper „Novo Vreme“ (New Times) on 13 August 1941. The author of the appeal was Velibor Jonić, another ideolog of Ljotić's „Zbor“ and the Commissioner for Education in the Commissioner's Administration. As the Commissioner for Social Policy and Health, Ivanić participated setting up the „medical cordon“ on the border of Serbia with the Independent State of Croatia (NDH) from which hundreds of thousands of refugees were fleeing or were being expelled by the Ustaša pogrom. Before being sent to other parts of Serbia, the refugees would spend three weeks in quarantine. This measure was introduced after the horrific experiences in World War I, when it is assumed that the spotted typhoid fever spread from Bosnia to Serbia in 1914, infecting several hundred thousand civilians and soldiers and causing the death of at least 135,000 people. For this reason, this disease inspired great fear both among the authorities and among the people. Prior to the formal shutdown of the Commissioner's Administration, Ivanić resigned from his duties on 23 August 1941. When the Government of National Salvation was formed in the place of the Commissioner's Administration on 29 August 1941, lead by Milan Nedić, Ivanić was not included.

During the war, Ivanić published articles in newspapers and books, and at the end of the war he became a member of the „National Council“. In his articles, he was uncompromising in his efforts to achieve the interests he considered best for the Serbian people. For example, in the article „Duties and Rights“ published in „Naša Borba“ (Our Fight) no. 14 in November 1941, he wrote: „duties must come before rights, and rights measured and assigned only according to the fulfilled duties toward the national community,“ and that: „people who steer the life of the Serbian people must be unconditionally committed to the set goals, loyal to national aspirations, utterly self-sacrificing, unbreakably resilient and stalwart of character“, as well as: „they must have a clear view of the duties entrusted to them and a firm will to break and overcome all difficulties“. Despite such public action, Ivanić was arrested on 17 June 1943 „for spreading communist propaganda“, but was released after 12 days, following a series of interventions, most notably those of Dr Walter Alberti and Dimitrije Ljotić.

Politically, Ivanić had evolved throughout his life from being left-wing (almost communist) to far-right (but was he also liberal?).

добровољачког корпуса у Словенији. Потом је 1945. пребегао је у Италију и био смештен у логор Еболи. Ту је подвргнут испитивању британских служби ради разматрања евентуалне репатријације у Југославију. Према истраживањима Јовановић и Бонџић, Иванић је успео да убеди Британце да никада није био ни фашиста ни нациста већ да је заступао либералне идеје, тако да до његовог изручења новим комунистичким властима у Југославији није дошло. Иванић је пребачен у логор Линген код Минхена, у коме је 5. новембра 1948. године умро. Узрок смрти није познат.

Одлуком „Суда части“, основаног одлуком Збора наставника Београдског универзитета, Иванић је удаљен из наставе на Медицинском факултету а пресудом „Државне комисије за утврђивање злочина окупатора и његових помагача“ бр. 2306/1945 осуђен је на смрт у одсуству. Српско лекарско друштво, у коме је иначе био врло активан, прогласило га је „недостојним“.

Одлуком Наставно-научног већа Медицинског факултета 2001. године, Иванић је потпуно рехабилитован заједно са осталим наставницима који су крајем и после рата без суђења погубљени, осуђени на вишегодишње затворске казне или су као „друштвено неподобни“ удаљени из наставе.

Публицистички рад

Иванић је још у гимназији почео да пише и објављује песме и приповетке. Као лекар, писао је научне и популарне чланке из социјалне медицине, бактериологије, хигијене и епидемиологије.

Објавио је око 200 публикација, књига и уџбеника. Радове је објављивао у више часописа: „Српском архиву за целокупно лекарство“, „Медицинском прегледу“, „Војносанитетском гласнику“, „Гласнику Централног хигијенског завода“, „Социјално-медицинском прегледу“, „Гласнику Министарства народног здравља“, словеначком „Zdravišnom vestniku“, у дневним новинама и периодичним публикацијама. Написао је предговоре за више књига и зборника радова.

Његова најпознатија стручна дела су: „За народно здравље“ (1921), „Упутство за узимање и отпремање материјала за микроскопски, бактериолошки, серолошки, и хистолошки преглед“ (1923), два прилога „Исхрана за време рата“ и „Људски материјал у српској војсци на Солунском фронту“ у књизи „Наше ратно санитетско искуство“, „Историја српског војног санитета“ уредника др Владимира Станојевића (1925), „Епидемиологија и исхрана“ (1925), „Исхрана човека са физиолошког и

In fear of the coming Red Army and Partisans, in October 1944 Ivanić retreated from Belgrade with Nedić's, Ljotić's and German companies. In December 1944, he served as a medical officer of the first Serbian Volunteer Corps in Slovenia. Subsequently, in 1945, he fled to Italy and was placed in the camp of Eboli. There he was subjected to examination by the British service to consider a possible repatriation to Yugoslavia. According to research by Jovanović and Bondžić, Ivanić managed to convince the British that he was never a fascist or a Nazi, but that he advocated for liberal ideas, so he was not extradited to the new communist authorities in Yugoslavia. Ivanić was transferred to the Lingen camp near Munich, where he died on 5 November 1948. The cause of his death is unknown.

In a decision of the „Court of Honour“, established by the decision of the Council of Teachers of the Belgrade University, Ivanić was expelled from teaching at the Faculty of Medicine; by the verdict of the „National Committee for the Determination of the Crimes of the Occupying Forces and their Helpers“ no. 2306/1945, he was sentenced to death in absentia. The Serbian Medical Society, in which he was otherwise very active, declared him „unbecoming“.

In a Decision of the Teaching and Scientific Council of the Faculty of Medicine from 2001, Ivanić was fully rehabilitated, along with other teachers who were executed, sentenced to years in prison, or expelled from teaching as „socially inadequate“ at the end of and after the war, without proper trial.

Publicity work

Ivanić started writing and publishing poems and stories already in high school. As a physician, he wrote scientific and popular articles in social medicine, bacteriology, hygiene and epidemiology.

He authored about 200 publications, books and textbooks. He published his work in several journals: „Serbian Archives for the whole medical community“, „Medical Review“, „Military Medical Gazette“, „Gazette of the Central Institute of Hygiene“, „Social-Medical Review“, „Gazette of the Ministry of National Health“, Slovenian „Medical Journal“, as well as in daily newspapers and periodicals. He wrote prefaces for several books and collections of papers.

His most famous medical papers are: „For the Health of the People“ (1921), „Instruction for collection and dispatch of materials for microscopic, bacteriological, serological and histological examination“ (1923), two entries to the book „Our Military Medical Experience“ under the titles of „War-time Nutrition“ and „Human Materials in the Serbian Army

социјалног гледишта” (1927), „Епидемиологија” (1927), „Из хигијене и науке о животу” (1928), „Хигијена за II разред средњих школа” (1932), „Акутне заразне болести у Краљевини Југославији” (1937), „Авитаминозе” (1937), „Хигијена за грађанске школе” (1938), „Колера у Србији у XIX веку” (1940), и „У свету невидљивих бића” (1942). Био је уредник бројних издања ЦХЗ. Један од најзначајнијих био је зборник здравствених проучавања и испитивања села и народног живота под насловом „Пољопривреда у Србији. Прилог проучавању исхране и народног здравља” (1938).

Стеван Иванић је био сарадник у преко 50 стручних и популарних часописа, зборника, енциклопедија и календара, у којима је објавио преко 1000 прилога о социјално-медицинским питањима и питањима из области превентивне медицине.

Био је друштвено врло активан у бројним добровољним стручним и другим организација и друштвима.

at the Salonica Front“, „History of the Serbian Military Medical Service“ edited by Dr Vladimir Stanojević (1925), „Epidemiology and Nutrition“ (1925), „Human Nutrition from the Physiological and Social Viewpoint“ (1927), „Epidemiology“ (1927), „From Hygiene and Life Science“ (1928), „Hygiene for the 2nd Grade of High School“ (1932), „Acute Infectious Diseases in the Kingdom of Yugoslavia“ (1937), „Avitaminoses“ (1937), „Hygiene for Civic Schools“ (1938), „Cholera in Serbia in the 19th Century“ (1940), and „In the World of Invisible Beings“ (1942).

He was the editor of numerous publications of the CIH. One of the most significant was a collection of health studies and research looking into villages and the way of life of the people, entitled „Agriculture in Serbia. An Addition to the Study of Nutrition and Health of the People“ (1938).

Stevan Ivanić was a contributor to over 50 professional and popular journals, collections, encyclopedias and calendars, in which he published over 1000 articles on social and medical issues, as well as issues related to preventive medicine.

He was very active in numerous volunteer professional and other organizations and societies.

Литература / References

1. Litvinjenko S. Stevan Ivanić. In: Savićević M, editor. Profesori Medicinskog fakulteta u Beogradu [Professors of the Belgrade Faculty of medicine]. 3rd ed. Belgrade: Medicinski fakultet; 2007. p. 392. Serbian.
2. Stanojević V. Dr Stevan Ivanić. In: Ćurić D, editor. Spomenica SLD 1892–1972 [Memorial book SLD 1892–1972]. Belgrade: Srpsko lekarsko društvo; 1972. p. 207. Serbian.
3. Malenković M. Ivanić, Stevan. In: Popov Č, editor. Srpski biografski rečnik [Serbian biographical dictionary]. Vol. 4 (I-Ka). Novi Sad: Matica Srpska; 2007. p. 39–40. Serbian.
4. Jovanović Simić J, Bondžić D. Stevan Ivanić (1884–1948), Prilog za biografiju [Stevan Ivanić, (1884–1948) Biography Supplement]. Tokovi Istorije. 2021; 29(2): 11–37. Serbian. <https://doi.org/10.31212/tokovi.2021.2.jov.11-37>
5. Milanović T. Ivanić Stevan (1884–1948). In: Biografski leksikon. Poznati srpski lekari [Biographical Lexicon. Famous Serbian Doctors]. Belgrade–Toronto: Edition of Milena Milanović; 2005. p. 282–3. Serbian.
6. Srpska porodična enciklopedija [Serbian Family Encyclopedia]. Vol. 10 (Za-I). Belgrade: Narodna knjiga; 2007. Ivanić, Stevan (1884–1948). p. 98–9. Serbian.
7. Protić Đorđe. Higijenski zavod [Institute for Hygiene]. In: Medicinski fakultet u Beogradu 1920–1935 [Belgrade Faculty of medicine 1920–1935]. Belgrade: Medicinski fakultet; 1935. p. 134–6.
8. Mitrović M. Prilog izučavanju suda časti na Beogradskom univerzitetu. [Contribution to the study of the Court of Honour at the Belgrade University]. In: Roksandić D, Najbar-Agičić M, Cvijović Javorina I, editors. Conference proceedings: Desničini susreti; 2009; Zagreb, Zadar, Islam Grčki. Zagreb: Sveučilište u zagrebu, Filozofski fakultet; 2011 [cited 2020 Aug 21]. Serbian. Available from: <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/files/file/pdf/Desnici-ni-susreti/DS-2009-pdf/DS-2009-14-Mitrovic.pdf>
9. Pavlović B. Predlog za rehabilitaciju nastavnika koji su iz političkih razloga udaljeni sa Fakulteta u periodu od 1944. do 1954. godine, podnet Nastavno-naučnom veću Medicinskog fakulteta u Beogradu 2001. godine [Proposal on rehabilitating of teachers removed from the Faculty for political reasons from 1944 to 1954, submitted to the Scientific Committee of Belgrade Faculty of Medicine in 2001]. Serbian.

Примљено / Received

29. 11. 2022.

Ревидирано / Revised

29. 3. 2024.

Прихваћено / Accepted

2. 4. 2024.

Кореспонденција / Correspondence

Радоје Чоловић – Radoje Čolović

r.b.colovic@gmail.com